

ALENA PROKOPOVÁ / 14. 3. 2016

Pohádka máje

Lyrická próza Viléma Mrštíka z roku 1897 inspirovala dvojici významných adaptací: vedle němého snímku Karla Antona z roku 1926, jehož rekonstruovaná verze vstupuje nyní do kin, vznikl i přepis režiséra Otakara Vávry z roku 1940.

Zkušený adaptátorský matador v protektorátní éře použil *Pohádku máje* jako nosič vlasteneckých emocí spojených s líčením krás české krajiny. Rovněž v ceněném přepisu Karla Antona, který patří k vrcholným dílům české němé éry, se těsně propojuje poetické líčení přírody s milostným příběhem – popisem vášnivého citového vzplanutí studenta práv Ríši a mladičké revírnickovy dcery Helenky, jež se neukáže být jen pomíjivou sezónní epizodou. V souvislosti s Mrštíkovou předlohou, která pět let před svým knižním vydáním vyšla časopisecky, ovšem došlo právě v této otázce k zajímavému posunu. Mladý spisovatel chtěl původně své dílo uzavřít desiluzivním popisem milenců po letech, jež líbeznou a křehkou Helenku změnila v tělnatou paní a svižného Ríšu v usedlého venkovského advokáta. Na nátlak protestujících čtenářů však musel Mrštík závěr svého příběhu přepsat. Přizpůsobování spisovatele požadavkům publika totiž samozřejmě není jen současným jevem spjatým s komerčními tlaky a zpětnou vazbou umožněnou moderními médii.

Nadějné finále se stalo nedílnou součástí obou filmových adaptací *Pohádky máje*, pro dnešního diváka ovšem melodramaticky pojatá love story s očekávaným koncem není už tak důležitá. Zvláště první filmové *Pohádce máje* svědčí zařazení do „zákulisních“ kontextů. Snímek, od jehož premiérového uvedení letos v prosinci uplyne devadesát let, patří k mistrovským dílům jedné z nejvýraznějších autorských osobností prvorepublikové kinematografie. Karel Anton (1898–1979) režíroval a psal scénáře a příležitostně se uplatnil také jako herec. Podobně jako řada jiných ambiciózních filmařů pracujících v českém filmu se pokoušel vytvořit díla srovnatelná s mezinárodním standardem.

Pohádka máje navíc nebyla první adaptací známé literární předlohy v Antonově díle. V roce 1921 jako svůj debut natočil Máchovy *Cikány* a ve stejném roce jako Mrštíkovu adaptaci realizoval i dva díly veselohry *Otec Kondelík a ženich Vejvara* inspirované předlohou Ignáta Herrmanna. Rok předtím Anton adaptoval populární knížku Popelky Biliánové *Do panského stavu* (1925), na níž se podílel i ceněný scenárista Václav Wasserman, který pro Antona téměř vzápětí adaptoval i *Pohádku máje*. Jako režisér-adaptátor se Anton podvkrát setkal s Egonem Erwinem Kischem (první český zvukový film *Tonka Šibenice* /1930/, *Aféra plukovníka Redla* /1931/). Antonův odchod do zahraničí, jakkoli osobně pochopitelný a profesionálně legitimní, tak z hlediska dobrých vztahů české literatury a filmu představoval citelnou ztrátu.

Wassermanova práce s předlohou, Antonova citlivá režie a nádherná kamera režisérova oblíbeného spolupracovníka Václava Vícha ovšem nejsou tím hlavním důvodem, proč bývá *Pohádka máje* připomínána. Tím je herecká účast tehdy jednadvacetiletého Jiřího Voskovce, který (pod pseudonymem Petr Dolan) v roli Ríši aspiruje na jednoho z nejpřesvědčivějších filmových milovníků českého němého filmu.

Podíl na hodnocení Voskovcova výkonu má ovšem nesporně skutečnost, že nadějný avantgardní básník přijal roli z pragmatických důvodů, jež by slušely i samotnému Ríšovi – kvůli honoráři, za který pro sebe a svou tehdejší přítelkyni pořídil přepychové italské prázdniny.

Ani použití pseudonymu nezabránilo Voskovcovu vyhazovu z uměleckého sdružení Devětsil, jehož charakter vylučoval tak křiklavě „nízký“ počín, jakým bylo účinkování v komerčním filmovém melodramatu. (K samotnému kinematografickému fenoménu ovšem měli modernisté vztah kladný.) Dramatičnost historky umenšuje skutečnost, že Voskovec z vyloučení z Devětsilu nebyl příliš nešťasten a že neznamenal jeho exkomunikaci z řad pražské intelektuální bohémy (Jan Werich vzpomínal, že Voskovec, vyloučený z Devětsilu v nepřítomnosti, dál chodil i na schůzky spolku).

Pomineme-li dobové pŕtky, není Dolanova existence na plátně pro Voskovce nijak dehonestující. Pokud je Nataša Gollová z Vávrovky verze považována za ideální představitelku Helenky, je Voskovec tím nejlepším Ríšou českého filmu – a to i navzdory hereckým kvalitám i charismatu vávrovského hrdiny – Svatopluka Beneše. Za ležérně načrtnutým portrétem roztomile zhýralého pražského studenta, který v lůně

panenské přírody prodělává změnu k lepšímu díky čisté lásce, lze vytušit budoucnost charakterního herce, za kterého Jiří Voskovec právem platil v americkém exilu. Interakce Ríši s jeho pražskou bytnou v podání Boženy Svobodové pak Voskovcovi umožňuje předvést komediální talent, který – v masce skrývající krásnou tvář a především v rovině slovní – v následujících letech osvědčil po boku Jana Wericha na jevišti Osvobozeného divadla. Právě angažmá v legendární autorské dvojici V+W, jehož prvním oficiálním projevem bylo uvedení *Vest Pocket Revue* na jaře roku 1927, je nejznámější kapitolou Voskovcova životopisu.

Představitel Ríši si coby Petr Dolan v „přelomovém“ roce 1927 zahrál ještě v (nedochovaném) společenském dramatu *Ve spárech upíra* a melodramatu *Paní Katynka z vaječného trhu*, kde se objevila i Antonova Helenka – Anita Janová (mladičké herečce přineslo rozpustilé ztvárnění revírníkovy dcery statut hvězdy a řadu dalších rolí). Třicátá léta pak přinesla společnou realizaci dvojice V+W ve filmových komediích (*Pudr a benzin*, *Peníze nebo život*, *Hej-rup!* a *Svět patří nám*).

Pohádka máje (ČSR 1926), režie Karel Anton, scénář: Václav Wasserman (podle stejnojmenného románu Viléma Mrštíka), kamera: Václav Vích, hrají: Anita Janová, Petr Dolan (Jiří Voskovec), Ferdinand Kaňkovský, Anna Opplová, Jarmila Horáková ad. Národní filmový archiv, 115 min.